

bil s svojimi nauki, razpravami in spisi najboljši učitelj in vzgojitelj. V Zvonu je tudi sam priobčil večino svojih najboljših spisov.

Njegova zasluga je tudi, da so začeli pisatelji bolj paziti na pravilnost in lepoto našega jezika. Stritar sam jim je bil pri tem najboljši vzornik, ker je pisal res nepopačeno slovenščino.

Iz življenja tega znamenitega moža priobčujemo še naslednji spis.

Spomini na pesnika Josipa Stritarja

Leta 1907. sem bil pisec teh spominov poslan na Dunaj k zborovanju vsega učiteljstva v bivši Avstriji. Potegovali smo se za izboljšanje gmotnega položaja.

Ob tej priliki sem obiskal tudi svojega sorodnika Stritarja Josipa v Aspangu daleč zunaj Dunaja.

Stanoval je tam v majhni svoji vili, ki je bila obdana z železno ograjo in z lepim vrtičkom. Vrata so bila zaklenjena. Nekajkrat sem pozvonil in trkal. Prišel je hišnik, nekak faktotum.* Prosil sem ga, naj me povede h gospodu prof. Stritarju. Rekel je, da ga ni doma, a če želim, me popelje h gospe. Na vsak način pa je zahteval posetnico, ki sem mu jo izročil. Začudil se je, ko jo je prebral, ker se pišem tako kot njegov gospod. Pojasnim mu, da sem njegov sorodnik in želim govoriti z njim. Omenil mi je, da gospa nerada sprejema obiske Stritarjevih rojakov. Ti pridejo iz Kranjske, večina teh postavi »süho robo« pred vilo in želi govoriti z gospodom profesorjem, trdeč da so sorodniki.

Gospa me je ljubeznivo sprejela. Stritarja ni bilo doma. Čakal sem ga dalj časa in že hotel oditi, ko pride naglih korakov domov. Ko se mu predstavim, me vpraša, čigav sin sem. Odgovorim mu: »Janezov.« — Njega se je prav dobro spominjal. Moj oče je bil njegov bratranec. Leta 1866. se je udeležil bitke pri Kustozi ter je bil tam težko ranjen. Ranocelniki so rano površno in nezadostno zdravili. Poleg rane se je napravil gnojen tvor. Očeta so zaradi tega poslali zdraviti se na Dunaj. Ob tej priliki je moj oče obiskal bratranca Stritarja, ki je bil takrat hišni učitelj v rodbini kneza Schwarzenberga. Knez je bil tudi v vojni pri Kustozi, zato je pridržal mojega očeta kot gosta in ga šele drugi dan poslal v bolnišnico. Stritar se je prav dobro spominjal tega obiska.

Nisva veliko govorila, ker se mu je mudilo h konferenci. Prijazno sva se poslovila z željo, da ga ponovno obiščem, kadar zopet pridem na Dunaj.

V Aspangu je živel Stritar po prvi svetovni vojni samo od borne pokojnine, ki mu jo je dala dunajska vlada. Trpel je veliko pomanjkanje, ker mu pokojnina ni zadostovala za nabavo živilskih potrebščin, zlasti še, ko so iste poskočile grozovito v ceni.

Iz Ljubljane so mu tedaj rodoljubi in njegovi častilci pošiljali razna živila in drugo, da se je vsaj za silo preživil. Pokrajinski namestnik Ivan Hribar mu je večkrat pripeljal razna živila, darovana od rodoljubov. Ker so se povojne razmere v Avstriji vedno bolj grozeče slabšale, je bil pesnik tako močno prizadet, da je dejansko stra-

* Človek, ki ga uporabljajo za vse.

dal. Tedaj so se Stritarjevi prijatelji in znanci oprijeli misli, da bi bilo umestno, pregovoriti ga, naj bi se povrnil v domovino. Ta namera se jim je posrečila. V spremstvu dr. Štera, zdraviliškega ravnatelja v Rogoški Slatini, je odpotoval Stritar z gospo soprogo dne 25. januarja 1923 v domovino. Potovanje je povzročilo mnogo manifestacij. Na jugoslovanski meji so ga pozdravljali stari in mladi, na postaji v Mariboru pa poleg nepregledne množice ljudstva tudi predstavniki krajevnih državnih oblasti. Na Grobelnem sem ga pozdravil kot njegov sorodnik. Opazil sem, da je bil zelo utrujen in izmučen, slabo je videl, sluh mu je pa popolnoma odpovedal. Gospa soproga je bila vidno veselo presenečena, ko sta se tu našla sorodnika. Stritarju so dodelili v uporabo vilo »Jankomir«, ki so jo prekrstili v »Stritarjev dom«.

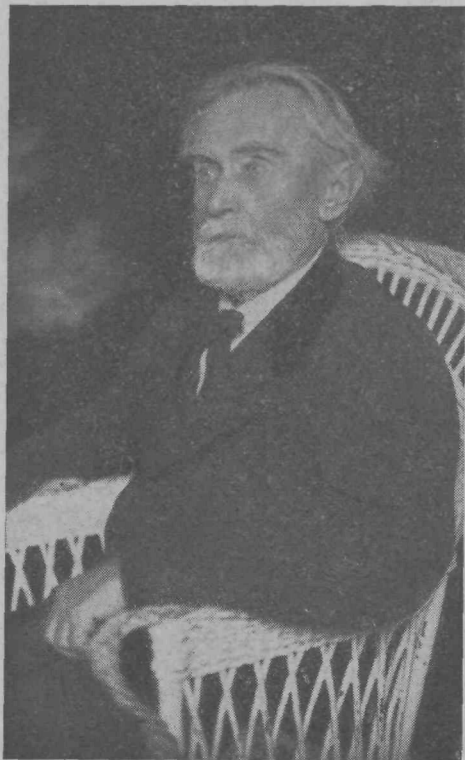
Po preteku dveh tednov sem obiskal Stritarja v tem domu. Nاپovedal sem se in oddal vizitko. Sprejela me je gospa. Ko je zaznala za moje ime, je odprla sobna vrata. Stritar je sedel na divanu. Zaklicala je: »Neki gospod, ki se zove kot ti, te je prišel obiskat!« Stritar me je pozval: »Le not, le not!« Po pozdravu mi je ponudil stol in velel: »Sedite in mi povejte, kako sva si v žlahti.« Čudno se mi je zdelo, da se je vedel spominjati mojega obiska v Aspangu in sprejema na Grobelnem.

Imel sem s seboj na veliki poli z debelimi črkami napisan rodovnik Stritarjeve rodbine. Ker sem vedel, da zelo slabo vidi, sem mu ponudil povečalno steklo v okviru z ročajem. Hvalil je to steklo in je hotel vedeti, kje bi mogel kupiti enako, ker bi ga rad imel. Podaril sem mu ga. Zato mi je dal v spomin svojo sliko, kamor je na hrbet zapisal: »V prijazen spomin! Lepa hvala! Josip Stritar, stric.«

Po pregledu rodovnika se je zamislil, pogladil po čelu ter rekel: »Strica Luke se dobro spominjam. Dal mi je sem in tja kakšno ‚evanđerico‘, ko sem študiral.« — Stric Luka je bil moj ded.

Med pogovorom je prinesel poštar zabojček, poslan iz Zagreba. Stritar me je prosil, naj odprem in pogledam vsebino. V zaboju sta bili dve steklenici konjaka. Ko mu povem, da je pošiljka od g. Arkota iz Zagreba, mi pravi, da gospoda ne pozna. Po mojem pojasnilu, da je njegova gospa hči pisatelja Tavčarja, po imenu Pipa, mi pravi ves vzradoščen: »To pa poznam!«

Z zadovoljstvom mi je pripovedoval, da so mu Primorke poslale šest tisoč dinarjev. Fotograf iz Rogoške Slatine ga je slikal in mu poklonil več slik razglednic. S seboj sem imel sliko svojega očeta, ki

Zadnja slika Jos. Stritarja iz l. 1923.

mu jo pokažem. Gospa takoj vzklikne: »Kako je docela podoben mojemu možu!« Res sta si bila zelo slična. Pravila je tudi, da jima je neki Stritar, kavarnar iz Ljubljane, poslal lep dar: nekaj denarja, nekaj steklenic vina in nekaj klobas. Pripomnil sem, da je ta kavarnar moj brat. Oba sta kazala vidno zadovoljstvo za to pozornost.

Z veseljem mi je pesnik pravil, kako prisrčno in ljubeznivo skrbe zanj Slatinčani. Gospa in gospod Bizjak, gospa Podkrajškova prineso vsak dan razne potrebščine, ki jih darujejo pesnikovi oboževalci. Gospod Bizjak mu dnevno pošilja njegovo najljubše pecivo: sveže orehove štruklje, ki ga spominjajo na njegova mlada leta. Zdraviliški ravnatelj g. dr. Šter se je najiskreneje in najskrbneje zanimal za udobje Stritarjevo. Pesnik je omenil, da noben sin ne bi mogel tako skrbeti za svojega očeta, kakor skrbi zanj g. dr. Šter. Ta ga je vedno nagovarjal z »ata« in ga prosil, naj še kaj spesni. Pa ni šlo več! Če je le vreme dopuščalo, ga je vozil v kočiji na izlet v okolico.

Skrbele so za pesnika tudi druge rodoljubne gospe. Navadno so prinesle svoje darove prve dni v mesecu.

Pesnik je dobival od države častno pokojnino 4000 dinarjev. Bil je tudi odlikovan z redom sv. Save.

Ob tem obisku sem bil dalj časa pri stricu. Zelo se je zanimal za moje družinske razmere. Še v tej starosti je bil njegov glas prijeten in njegova govorica zvonka. S slastjo sem ga poslušal.

Bil sem potem še nekajkrat pri njem, a že septembra meseca je začel vidno pešati, vendar se je zadnje tedne življenja precej okrepal. Slastno je užival grozdje.

Koncem novembra se je prehladil in zbolel za pljučnico. Njegove ure so bile štete. Med boleznijo je le malo govoril, vid in sluh sta mu popolnoma odpovedala. Ob devetih zvečer dne 25. novembra 1923 je izdihnil svojo dušo.

Tu v Slatini je našel zatočišče za svoje trudno in izmučeno telo. Bil je zadovoljen in srečen, ker je spoznal, da ga narod ljubi in slavi.

Veličastno je bilo njegovo slovo od Slatine. Pogrebne svečanosti so bile nad vse mogočne. Pesnikove zasluge za narod, za ljubezen do vsega, kar je lepega in dobrega, so poudarjali razni govorniki v svojih poslovilnih govorih. Na vsej poti, koder se je pomikal pogrebni sprevod, se je narod klanjal manom svojega velikega sina in je na razne načine izražal svoje žalovanje. Vse polno je bilo cvetja in vencev. Mladina slatinske ljudske šole je nosila napise vseh njegovih del ter odlikovanje sv. Save.

Izmed sorodnikov sem se edini udeležil pogrebnih svečanosti v Slatini. Njegov sin dr. Milan in njegov hišni zdravnik sta pisala gospe, da je sin Milan zbolel za hudo gripo. Zdravnik mu je resno odsvetoval udeležbo pri pogrebu. Pokojnikovo soprogo sem jaz vodil za krsto. Na pogreb so prihiteli zastopniki vseh državnih in civilnih uradov in družb, šolska mladina in drugi. Ogromna množica ljudstva je zaključila veličastni pogreb.

Proti 14. uri se je odpeljal vlak z zemeljskimi ostanki Stritarja proti Grobelnem in od tam v Ljubljano. Na vsej poti in postajah se je klanjal narod svojemu, za slovenski jezik zaslužnemu možu in obsipal krsto s cvetjem. Na večjih postajah so ga proslavljali zastopniki občin z lepimi govori. Ob pol 19. uri je zavil vlak na ljubljansko postajo. Vsa Ljubljana se je odzvala in pripravila, da do-

stojno sprejme velikega sina slovenskega naroda, pesnika Borisa Mirana.

Njegove zemske ostanke so položili po zelo slovesnem pogrebu v grobnico Pisateljskega društva pri Sv. Krištofu. Pozneje so ga prenesli v novo grobnico na Navje. Tu je našel Stritar med umrlimi slovenskimi književniki svoj mir.

Po moževi smrti se je preselila njegova soproga Terezija na Dunaj k sinu. Če bi ji ne bili odpeljali pokojnika v Ljubljano, bi bila ostala še nadalje v Rogaški Slatini. Umrta je v Aspangu l. 1927.

Josip Stritar, nadučitelj v pok.

Jan. Langerholc

Brati so ga naučili...

Kdo? Koga? Roginovega Toneta. Pa kako so ga naučili? Ali ga je naučil gospod učitelj Kramar? Ne pravim, da bi bil učitelj Kramar slab učitelj, ali čudežev s svojimi paglavci in bučmani pa vendarle ni znal delati.

Roginov Tone je bil namreč učenec posebne vrste. Vse konje in vse voznike cele Loke, — kaj pravim cele Loke — vse konje je poznal po sosednih in po oddaljenih vaseh. Pa ne samo konje. Vedel je, kako Matjažev konj nosi glavo, znano mu je bilo, kakšno opremo nosijo Jernačevi konji, pokazati je znal, kako privzdiguje noge Tominčev pram, ni ušlo njegovemu bistremu očesu, da ima Pograjec nove konje, in da je moral tisto staro guro, ki se je prestopala leno, enkrat danes, enkrat jutri, prdati: vse je vedel.

Kadar so mu pa doma rekli: »Pa malo pokaži, česa ste se v šoli brati naučili,« takrat je pa povetil svojo glavo in zavzdihnil: »Naaaa!« Naprej pa ni šlo.

Vse je reklo, da ta fant ne bo nikdar in nikoli znal brati in da bo obsedel za vse večne čase v prvem razredu za seme, kakor je to čast užival moj sošolec Martinov Martin, večni prvošolec. Učitelju Kramarju se je to zdelo tako gotovo, kakor je gotov amen pri očenaušu.

Roginov se je pa vendar naučil brati. Naučil ga je pa sam znani slovenski pesnik in pisatelj Stritar Josip...

»Pojdi no..., beži no in pripoveduj to komu drugemu, ne pa nam!« Takole vas slišim ugovarjati, mlade učenjake. »Stritar je živel do zadnjega časa na Dunaju, tam pa tvoj Roginov Tone nikdar ni bil. Pa bo njega Stritar učil! Stritar je bil vendar profesor in je učil dijake v srednjih šolah, Tone je bil pa učenec pozabljene hribovske šole.«

Pa vendar ostanem pri svoji trditvi: Roginovega Toneta je sam pisatelj Stritar naučil brati. Pa še to nevede in nehote.

Tistega leta je napisal Stritar znano mladinsko knjigo, ki se ji je reklo »Pod lipo«. V tej knjigi so bile kratke pesmice, pred vsako pesmico pa je bila čedna slika, tam zadaj pa povest o nekem gospodu Korenu, tudi vsa polna slik.

V te slike se je zagledal Tone. Slike so mu bile kar všeč, ali kaj, ko pa čez slike njegova učenost ni segla. Tovariši v šoli so